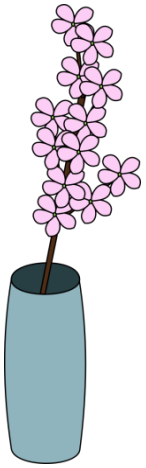
ADVENT

Advent je doba posledních čtyř týdnů před Štědrým dnem. Začíná první adventní nedělí, které se říká železná. Druhá adventní neděle nese označení bronzová, třetí stříbrná a čtvrtá zlatá. Advent končí, jakmile na Štědrý den zapadne Slunce.
Je to období příprav na Vánoce.
Symbolem adventu je adventní věnec, který má 4 svíce. Každou neděli se večer zapaluje jedna svíčka.
Někdy se stává, že poslední adventní neděle vychází na Štědrý den. V tom případě se čtvrtá svíčka na věnci zapaluje dopoledne a večer se zapalují všechny svíčky společně. Někdy se doprostřed věnce vkládala pátá svíce a zapalovala se také.

SVATÁ BARBORA

4. prosinec

Na svatou Barboru chodívaly po vsi „Barborky“. Ženy a dívky byly oblečeny do bílých šatů a přes obličej měly bílý závoj. V jedné ruce měly košík se sladkostmi, které nadělovaly hodným dětem. V druhé ruce měly na zlobivé děti metličku. V den svaté Barbory je zvykem řezat větvičky třešně, které se nechávají v teple vykvést. Jestliže větvička svobodné dívky do Štědrého dne vykvete, do roka se vdá. Pokud vykvete vdané paní, má se jí splnit přání, na které myslela, když dávala větvičku do vody. Někdy se počítá i kolikátý den větvička vykvete, tolikátý měsíc v příštím roce má být šťastný.

SVATÝ MIKULÁŠ

6. prosinec

Mikuláš byl biskup, který žil ve 3. století v Lykii (dnešní Turecko). Dle legendy žil v jeho vsi šlechtic, který náhle hodně zchudl. Hrozilo, že skončí kvůli dluhům ve vězení a jeho tři dcery budou prodány. Mikuláš se v noci vydal k jejich domu a oknem vhodil každé dceři pytlík se zlaťáky.

V předvečer svátku svatého Mikuláše obchází Mikulášský průvod domácnosti a naděluje dětem ovoce, sladkosti nebo malé drobnosti. Zlobivé děti mohou dostat uhlí či brambory. Mikuláš má dlouhý bílý vous, berlu a mitru („čepici“). Je doprovázen andělem a čertem, který rachotí řetězem.

SVATÁ LUCIE

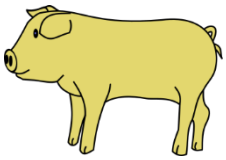
13. prosinec

O svaté Lucii nesměly ženy a dívky příst. Pokud by některou Lucka přistihla při práci, naplnila by komínem světnici prázdnými vřeteny a ty by musela obratem napříst.
Svatá Lucie je také ochránkyně proti čarodějnicím. Aby byl dobytek ochráněn před očarováním, dělávaly se nad vrata chléva tří křížky svěcenou vodou. Nebo se také každý den až do Štědrého dne odkládalo jedno poleno. Poleny se se poté topilo na Štědrý den, aby se domácnost ochránila před čarodějnicemi.
Pranostika praví: „Svatá Lucie, noci upije a dne nepřidá“. Vztahuje se k zimní rovnodennosti, která byla podle starého juliánského kalendáře na svátek svaté Lucie. Podle gregoriánského kalendáře je sv. Lucie o 12 dní dříve, tedy 13. prosince.

ŠTĚDRÝ DEN

24. prosinec

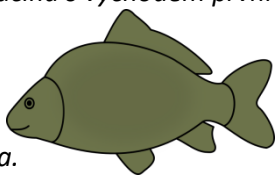
Štědrý den je hlavním dnem oslav Vánoc.
Hospodyňky by měly mít čistý a uklizený dům.
Dopoledne celá rodina zdobí vánoční stromeček.
Poslední ozdobou je špička, kterou dává hlava rodiny.

Po celý den by se měl držet půst. Kdo jej dodrží, večer uvidí zlaté prasátko.
Domácností se rozléhá vůně purpury či vánočního františka.
Další průběh Štědrého dne je různý. Někdo se chodí dívat do kostela na jesličky, jiní se scházejí s rodinou. Často se chodí i na hřbitov.
Někdo chodí do lesa nakrmit lesní zvěř, jiní se dívají na pohádky a užívají si vánoční atmosféry.

ŠTĚDROVEČERNÍ VEČEŘE

Štědrovečerní večeře začíná s východem první hvězdy na obloze.

Stůl je slavnostně upraven a pod talíře se dávají šupiny z kapra.
Šupina se dává do peněženky, aby se nás celý rok držely peníze.
Na stole je o jeden talíř navíc, pro nečekaného hosta. Při večeři se nesmí vstávat od stolu, přináší to smůlu.
Kdo se opírá lokty o stůl, budou ho celý rok bolet ruce. Kdo kope do stolu, budou ho celý rok bolet nohy. Kdo jídlo chladí foukáním, bude mít bolavá ústa. Kdo u večeře dřímá, bude celý rok nemocný.
Typické štědrovečerní menu je rybí polévka a smažený kapr s bramborovým salátem.
K dezertu je jablečný závin.

ŠTĚDROVEČERNÍ ZVYKY

Krájení jablka

Každý si překrojí jablko napříč. Pokud se objeví hvězdička, bude mít v příštím roce štěstí. Pokud se objeví křížek, bude mít smůlu.

Lití olova

Roztavené olovo se vhodí do nádoby se studenou vodou. Ze vzniklého odlitku různých tvarů se hádá budoucnost.

Pouštění lodiček

Do skořápek z ořechů se připevní svíčka. Vzniknou lodičky, které se vloží do mísy s vodou. Pokud se lodička drží při kraji nádoby, bude celý rok její majitel doma. Pokud odpluje do středu, vydá se do světa.

Házení střevícem

Svobodné dívky házejí zády ke dveřím svůj střevíc. Pokud směřuje špička na střevíci směrem do místnosti, zůstane doma. Pokud špička směřuje ke dveřím, příští rok se odstěhuje nebo vdá.

ŠTĚDRÝ VEČER

Po večeři už všichni čekají, až uslyší zvonit zvoneček. Někdo chodí ven.
Vyhlížet, zda zahlédne Ježíška. Zvonění ohlašuje jeho příchod. Honem se přesouváme ke stromečku a zjišťujeme, zda nám zanechal nějaké dárky.
U stromečku si zpíváme koledy, zapalujeme prskavky a rozbalujeme dárky.

Dárky rozdává nejmladší člen rodiny.
Dříve dárky podléhaly mnoha pověrám.
Nesměly se darovat žádné ostré předměty, jako jsou nože, jehly nebo ostré nářadí.
Věřilo se, že popíchají srdce a promění lásku v bolest.
Kapesníky či korále z perel zase prý přinášely do života obdarovaného smutek a trápení.
Aby obdarovaného nepotkal rozchod s milovanými lidmi, nesměly se darovat boty.
Také se nedarovalo nic černého, neboť je to barva smrti a zmaru.
O půlnoci se chodí na půlnoční mši.

JMELÍ

Jedním ze symbolů Vánoc je jmelí.
Aby přineslo štěstí, musí být darované.
Jmelí by mělo být zavěšené na dveřích a mělo by tam zůstat celý rok, dokud nedostaneme nové.
Pokud se partneři na Štědrý den políbí pod jmelím, má jim to zajistit lásku na celý rok.
V Čechách tradici zavěšování jmelí na Vánoce zavedla manželka prvního československého prezidenta T. G. Masaryka - Charlotta Garrigue-Masaryková.

VÁNOČNÍ KOLEDY

Koledy jsou písně, které se zpívají o Vánocích. Původně lidé zpívali koledy při obcházení domů, kdy si koledovali výslužku. Smyslem koledování bylo přinést štěstí a blaho v hospodářství i v životě. Koledy byly především o narození Ježíše.
V Čechách je koledování doloženo již v předhusitských dobách. V této době vznikla například koleda Narodil se Kristus Pán.

Nejznámější české koledy jsou:
Jak jsi krásné, neviňátko
Nesem Vám noviny
Dej Bůh štěstí
Štědrej večer nastal
Pásli ovce valaši
Já bych rád k Betlému
Veselé vánoční hody

VÁNOČNÍ STROMEČEK

Symbolem vánoční pohody je dozajista vánoční stromeček. Jde o ozdobený jehličnan - smrk, borovice či jedle.
Tradice zdobení stromečku pochází z Německa. V Čechách poprvé ozdobil stromeček v roce 1812 ředitel Stavovského divadla Jan Karel Leibich na svém libeňském zámečku Šilboch.

Stromek se věšel na strop špičkou dolů nebo se stavěl do dřevěného podstavce ve tvaru kříže. Byl ozdoben hořícími svíčkami, které symbolizovaly věčné světlo z Betléma. Zdobil se sušeným ovocem, pozlacenými ořechy, cukrovinkami, malými jablíčky, ozdobami ze slámy či papírovými řetězy.
Nejmladší jsou skleněné ozdoby - různé figurky či koule.

BETLÉM

Betlém je město nacházející se kousek od Jeruzaléma. Podle evangelií se zde narodil Ježíš Nazaretský. Betlém nebo též jesličky zobrazují narození Ježíše.

Ve chlévě Panna Marie a svatý Josef pečují o právě narozeného Ježíška, který leží na seně v jesličkách. Tři králové přinášejí dary. Často jsou vyobrazeni pastýři a různá zvířata (ovce, kráva, osel).
Jako kometa bývá zobrazena Betlémská hvězda, která ohlašovala příchod Ježíše na svět.
Betlémy se vystavují v kostelech i doma.
Jsou vyrobeny z různých materiálů - dřevěné, keramické, papírové, perníkové, voskové, sádrové.
Tradici vystavování betlémů zavedl František z Asissi.

NAROZENÍ JEŽÍŠE

Jednoho dne byl anděl Gabriel poslán k ženě jménem Marie. Řekl, že se jí narodí dítě, které bude Boží syn. Marie žila v Nazaretu s tesařem Josefem.
Po pár měsících vydal římský císař Augustus nařízení o sčítání lidu. Každý muž, který byl hlavou rodiny, musel jít do města svých předků a tam nechat zapsat svou rodinu. Josef byl potomkem Davida a musel se spolu s Marií vydat do Betléma.
Když dorazili, nenašli žádnou místnost k přespání. Uchýlili se tedy do chléva, kde Marie porodila syna Ježíše. Uložila ho do jesliček, které jinak sloužily ke krmení dobytka.
Jako první se o narození Ježíše dozvěděli pastýři, kterým se zjevil anděl a zvěstoval, že se narodil spasitel. Pastýři se hned vydali na cestu, aby se novému králi poklonili.

CUKROVÍ

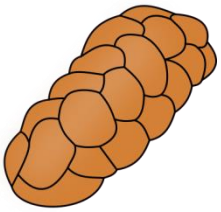
Tradice pečení vánočního cukroví je pohanský zvyk oslav zimního slunovratu. Cukroví patřilo mezi ochranné pokrmy, mělo ochraňovat dům i rodinu před temnými silami. Peklo se hlavně ve tvaru zvířat a zavěšovalo se na dveře stavení, chlévy a ovocné stromy.

V Čechách se pečení cukroví nejvíce rozšířilo v 19. století. Podléhalo také mnoha pověrám. Například se peklo jen z mouky z vlastní úrody, aby přišel hojný rok. Nebo se z těsta slévala voda, která se přidávala kravám do krmení, aby v dalším roce hodně dojily.
Dnes známe mnoho druhů pečeného i nepečeného cukroví. Nejznámější jsou vanilkové rohlíčky a linecké cukroví.

VÁNOČKA

Vánočka je druh sladkého pečiva z kynutého těsta. Tradičně se plete z devíti pramenů, které mají svůj význam. Čtyři spodní představují čtyři živly: zemi, vodu, vzduch a slunce. Tři střední vypovídají o tom, co má člověk navíc oproti ostatním stvořením: rozum, vůli a cit. Dva nejvyšší prameny připomínají vlastnosti mudrců: vědění a lásku. Celek má svým tvarem připomínat děťátko zabalené v peřince, symbol zrození člověka.

Na Štědrý den upekla hospodyně jednu vánočku pro každého člena rodiny a také jednu větší, zdobenou rozinkami a mandlemi. Ta přišla na štědrovečerní tabuli a nakrojit ji mohl jedině hospodář. Po krajíčku z ní dostal každý člen domácnosti, včetně dobytka, neboť se věřilo, že mu to přinese zdraví a ochranu před zlými silami.

BOŽÍ HOD VÁNOČNÍ

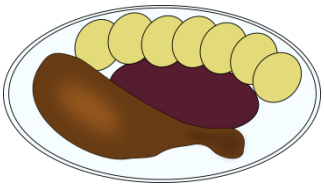
25. prosinec

Boží hod, nebo také svátek Narození Páně je velký svátek křesťanského roku. Oslavuje se Kristovo narození.
Dříve se chodilo na dvě mše, za úsvitu a dopoledne. První mši se říkalo jitřní nebo pastýřská, dopolední pak slavná nebo velká mše. Lidé v tento den nepracovali, někde ani nestlali postele, a pouze rozjímali.
V dnešní době je to především den návštěv ostatních členů rodiny.

SVATÝ ŠTĚPÁN

26. prosinec

Na svatého Štěpána chodili od domu k domu koledníci koledovat. Chodili děti, kantoři, ponocní i místní chudina. Za své koledování dostali výslužku, obvykle pečivo a ovoce. Občas i drobný peníz.

V tento den končila mládencům služba u pána a hledali si novou. Do Nového roku měli prázdniny - „vánočky“.

I dnes se dodržuje tradiční sváteční oběd, kterým je pečená husa se zelím a bramborovými knedlíky.

SILVESTR

31. prosinec

Poslední den v roce má svátek Silvestr. Silvestr I. byl papež, později se stal světcem a patronem domácího zvířectva a dobré úrody.

Tento den je dnes spojen hlavně s oslavami příchodu nového roku. Schází se rodina i přátelé, pojídají se chlebíčky a jednohubky, hrají se zábavné hry a všichni se veselí.

Loučení se starým rokem končí půlnočním přípitkem s přáním lásky, zdraví a štěstí do nového roku. Dalším zvykem je odpalování ohňostrojů.

Podle lidových zvyků se nesmí nechat přes noc do nového roku sušit prádlo. Také ten člen rodiny, který na Silvestra vstane jako poslední, býva vystaven rodinnému posměchu.

NOVÝ ROK

1. leden

Nový rok je svátek začátku nového roku.

Je to také den, kdy si lidé dávají různá předsevzetí, čeho by chtěli v tom roce docílit.

Tradičním jídlem je čočková polévka, aby se v domácnosti držely peníze a vepřové maso, neboť prase je symbolem blahobytu. Neměla by se podávat žádná drůbež, protože jak peníze, tak štěstí by nám uletělo.

Pověry vážící se k Novému roku:

Pokud potkáme dítě, mladou ženu či muže, přináší to štěstí.

Za velkou smůlu se považuje potkat starou ženu nebo starého psa.

Nesmí se nic vynášet, aby to pak nechybělo.

Kdo nalezne zrnko hrášku zapečené do vánočky, bude mít v novém roce štěstí.

Cokoliv se v tento den dělá, má se dělat pořádně, neb platí jak na Nový rok, tak po celý rok.

TŘI KRÁLOVÉ

6. leden

Tři králové byli mudrci z Východu, kteří se přišli poklonit právě narozenému Ježíši. Cestu do Betléma jim ukazovala hvězda. Jmenovali se Kašpar, Melichar a Baltazar, a jako dary donesli zlato, kadidlo a myrhu.

Tříkrálový svátek uzavírá vánoční období, které končí první nedělí po Třech králích.

Na tento svátek chodili děti na koledu od domu k domu. Na dveře psali iniciály (K+M+B) a příslušný rok.

Na Tři krále se ve většině rodin odstrojuje vánoční stromeček.

PERNÍČKY

Pečení perníčků má v Čechách dlouhou tradici. Perníčky byly původně jednoduché placičky, případně se vyráběly pomocí různých formiček nejprve z pálené hlíny, později ze dřeva.

Každý perníkář měl svůj recept, který se v rodině dědil z otce na syna. Výroba perníkového těsta byla velmi složitá, těsto se nechávalo uležet v kamenných nádobách minimálně 6 týdnů. Perníky se pekly na Mikuláše pro děti, a také se jimi zdobil vánoční stromeček. Dřevěné formičky byly postupně nahrazeny plechovými, a tak si dnes můžeme vybírat z mnoha druhů vykrajovátek.
Tradiční perníčky se pečou první adventní neděli. Nechávají se uležet, aby byly měkké. Těsně před Vánoci se zdobí bílkovou polevou.

POKRMY

Během Vánoc se jí mnoho tradičních pokrmů. Na Štědrý den se servíruje zapečený černý kuba z hub a krupek. Kromě rybí polévky by měla být i hrachová či čočková, to abychom měli v příštím roce dostatek peněz. Hlavním chodem je smažený kapr s bramborovým salátem. Tradice jíst kapra přišla z Vídně. Dříve se nejčastěji podával kapr načerno s knedlíky. Jako dezert je jablečný závin.
Na Boží hod vánoční se jí buď svíčková s houskovým knedlíkem, nebo vepřová pečeně. Na Svatého Štěpána se podává pečená husa se zelím a bramborovým knedlíkem.

POHLEDNICE

Prostřednictvím vánočních pohlednic si lidé přejí šťastné a veselé vánoční svátky.
Tato tradice vznikla v Anglii. První pohlednice nechal v roce 1843 vyrobit podnikatel Henry Cole. Motivem byly tři generace rodiny sedící u stolu a popíjející víno.

Později se prodávaly pohlednice, kde byla zachycena britská královská rodina u štědrovečerního stolu. Zvykem bylo část výtěžku z prodeje pohlednic věnovat na charitu.
V českých zemích se tradice rozesílání vánočních pohlednic ujala koncem 19. století. Postupně se staly jednou z nejrozšířenějších listovních zásilek. Častým motivem jsou vánoční stromky, cukroví, svíčky či zasněžené krajiny. Velmi oblíbené jsou kresby Josefa Lady

PRANOSTIKY

Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.

Když se Kateřina klouže, jsou na Štěpána louže.

Svatá Barbora větry přivolá.

Když na Mikuláše hodně prší, zima lidi hodně zkruší.

V prosinci zima ještě laškuje, ale v lednu již kraluje.

Jsou-li na Štědrý den hvězdičky, ponesou hodně slepičky.

Když na Boží hod prší, sucho úrodu poruší.

O Vánocích -hoj, po Vánocích - joj!